

Sociaaleconomische trends

Redenen om niet actief te zijn op de arbeidsmarkt

2016 | 05

Martijn Souren

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Methode 4
3. Redenen om niet deel te nemen aan arbeidsmarkt naar leeftijd 5
4. Binding met de arbeidsmarkt 6
5. Doorstroom naar arbeidsmarkt 7
6. Toestroom op de arbeidsmarkt naar reden om eerder niet deel te nemen 9
7. Samenvatting 10

In 2015 waren in Nederland bijna 3,8 miljoen mensen van 15 tot 75 jaar niet actief op de arbeidsmarkt. Dat betekent dat ze geen betaald werk hebben, maar ook niet op zoek zijn naar werk en/of niet op korte termijn kunnen starten. Ouderdom, ziekte of arbeidsongeschiktheid of het volgen van een opleiding zijn de meest voorkomende redenen om niet te participeren.

Toch was elk kwartaal gemiddeld bijna 10 procent vanuit de niet-beroepsbevolking een kwartaal later wel aan het werk of op zoek naar werk. Daarbij is een verband met de eerdere reden om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Zo was de doorstroom onder de zieken en arbeidsongeschikten relatief klein, terwijl die onder de ontmoedigen naar verhouding groot was. Degenen die een opleiding volgden, zorgden voor de grootste toestroom naar de arbeidsmarkt.

1. Inleiding

Een belangrijke doelstelling van het Nederlandse arbeidsmarktbeleid is het verhogen van de arbeidsparticipatie. Ook binnen de Europese Unie krijgt dit prioriteit. In 2010 zijn in Europees verband afspraken gemaakt over de gewenste groei in arbeidsparticipatie. Sindsdien is mede door een conjuncturele neergang de netto-arbeidsdeelname onder 15- tot 75-jarigen echter niet gestegen, maar juist gedaald: van gemiddeld 66,7 procent in 2010 tot 64,9 procent in 2014. Dit percentage is vanaf medio 2014 wel weer wat toegenomen. In 2015 had 65,4 procent van de bevolking van 15 tot 75 jaar een betaalde baan.

In aantallen ging het in 2015 om 8,3 miljoen mensen van 15 tot 75 jaar die aan het werk waren: 4,5 miljoen mannen en 3,8 miljoen vrouwen. Daarnaast waren nog ruim 600 duizend mensen van deze leeftijd werkloos; zij hadden geen werk, maar waren wel op zoek naar werk en hiervoor beschikbaar. Als we de werklozen ook meenemen in het participatiecijfer, komt de zogenaamde bruto-arbeidsparticipatie uit op 70,2 procent in 2015. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan dat van 2010. Ook wat betreft de bruto-arbeidsparticipatie is er dus geen sprake van groei ten opzichte van 2010.

Een eventuele toename van de bruto-arbeidsparticipatie zal moeten komen van de overige 3,8 miljoen mensen van 15 tot 75 jaar die behoren tot de niet-beroepsbevolking: deze hebben geen baan, zijn daar niet naar op zoek en/of daarvoor niet beschikbaar.

In dit artikel worden de redenen van deze mensen om niet te participeren beschreven. Aan de hand van deze redenen wordt vervolgens de gemiddelde doorstroom per kwartaal in 2015 naar de arbeidsmarkt in kaart gebracht.

Netto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking.

Bruto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame en werkloze beroepsbevolking in de bevolking.

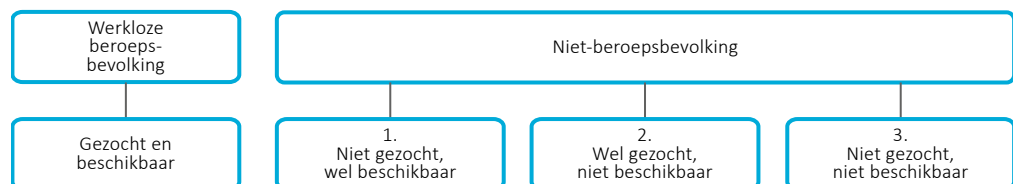
Deze definities hebben betrekking op personen van 15 tot 75 jaar.

2. Methode

Vaststellen van redenen om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt

De redenen om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt worden in dit artikel als volgt vastgesteld. Eerst wordt op basis van een aantal criteria via het stellen van vragen aan respondenten in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) bepaald welke mate van binding een niet werkzame persoon met de arbeidsmarkt heeft. Een werkloze is volgens de richtlijnen van de International Labour Organization (ILO) iemand die in de afgelopen vier weken op zoek was naar werk en binnen twee weken zou kunnen starten (beschikbaar). De overige niet werkenden worden tot de niet-beroepsbevolking gerekend.

2.1 Binding met de arbeidsmarkt van de niet-werkzame bevolking

Om de reden vast te stellen waarom iemand niet deelneemt aan de arbeidsmarkt geldt het volgende: als de persoon aan één criterium (groep 1 en 2 in figuur 2.1) niet voldoet, is gekeken naar die bijbehorende reden. Wanneer iemand niet voldoet aan beide criteria (groep 3 in figuur 2.1), wordt eerst bepaald of de persoon wel wilde werken en zo niet wat daarvoor de belangrijkste reden was. Indien de persoon wel wil werken of de reden onbekend is, wordt gekeken naar redenen om niet beschikbaar te zijn of niet te hebben gezocht. Tot slot wordt, indien nog geen reden gevonden is, gekeken naar de omschrijving die de persoon het beste bij zichzelf vindt passen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gepensioneerden (reden = hoge leeftijd), huisvrouwen/mannen (reden = zorg), scholieren en studenten (reden = opleiding), arbeidsongeschikt (reden = ziek) en vrijwilligerswerk (reden = idem).

Bepalen van doorstroom naar arbeidsmarkt

In dit artikel wordt daarnaast per reden de doorstroom naar de arbeidsmarkt getoond. Met uitzondering van de mensen die aangeven niet te willen werken vanwege pensioen of hoge leeftijd worden respondenten in de EBB na drie maanden weer gevraagd naar hun zoekgedrag en beschikbaarheid als ze nog steeds geen werk hebben. Daarmee kan vastgesteld worden of ze dan wel op zoek zijn naar een baan en beschikbaar zijn hiervoor, en dus als werkloze deelnemen aan de arbeidsmarkt. Daarnaast kunnen ook mensen die in de voorgaande periode nog niet zochten naar een baan of hiervoor beschikbaar waren, toch aan het werk zijn gegaan.

Samen vormt dit de instroom op de arbeidsmarkt. Aan de hand van de omvang van die instroom bij de verschillende redenen om, in eerste instantie, niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt kan een inschatting gemaakt worden van het potentieel in deze groepen voor een toename in arbeidsparticipatie. Dit is gedaan voor alle kwartalen van 2015, waarna hiervan een gemiddelde is berekend.

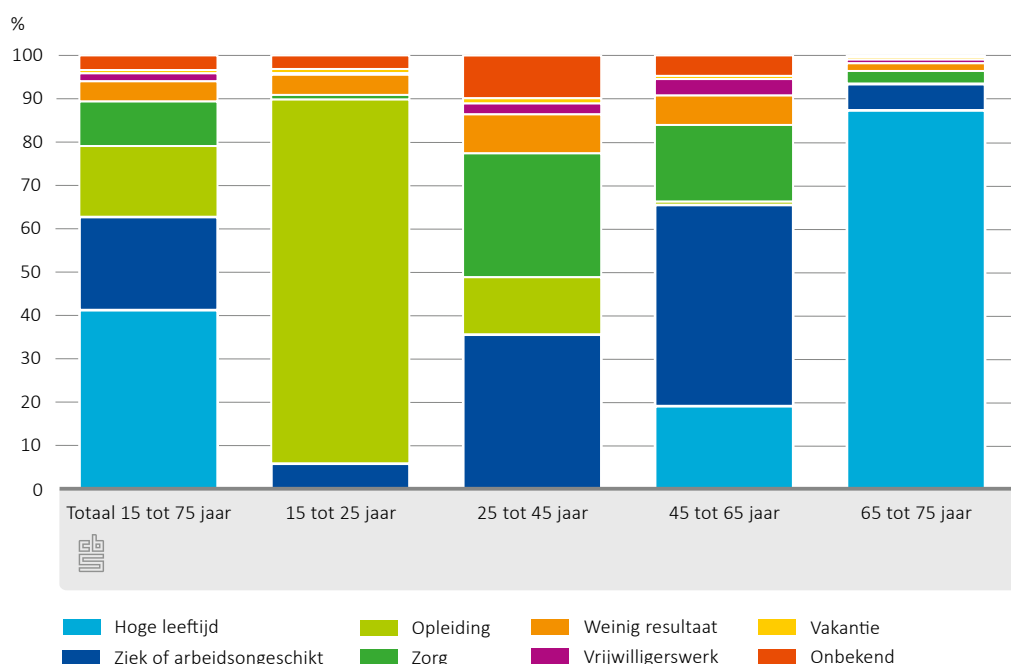
3. Redenen om niet deel te nemen aan arbeidsmarkt naar leeftijd

Het merendeel, bijna acht op de tien, van de niet-beroepsbevolking van 15 tot 75 jaar geeft een van de volgende drie redenen op om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt: hoge leeftijd of pensionering (41 procent), ziekte of arbeidsongeschiktheid (22 procent), of het volgen van een opleiding (16 procent). De genoemde reden hangt samen met de leeftijd. Jongeren volgen veelal nog een opleiding en 65-plussers werken niet vanwege hun hoge leeftijd. Ook bij de 45 tot 65-jarigen noemt een op de vijf een hoge leeftijd om niet te participeren. Onder degenen die niet deelnemen aan de arbeidsmarkt vanwege een hoge leeftijd zijn iets meer vrouwen dan mannen, bij bijna de helft gaat het om laagopgeleiden.

Vergeleken met de jongeren en ouderen is het beeld bij de 25- tot 45-jarigen en 45- tot 65-jarigen meer divers. In deze leeftijdsgroepen komt ziekte en arbeidsongeschiktheid met respectievelijk 35 en 46 procent het meest voor als reden om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Ook de zorg voor kinderen of andere familieleden wordt vaak genoemd. Bij jongeren en ouderen is dat vrijwel nooit een reden om niet te participeren. De zorgenden zijn voornamelijk vrouwen. Daarnaast geven mensen van 25 tot 65 jaar relatief vaak aan dat ze niet actief zijn op de arbeidsmarkt vanwege vrijwilligerswerk of omdat ze weinig resultaat verwachten wanneer ze wel op zoek zouden gaan naar werk. Bij deze laatste groep spreken we ook wel van ontmoedigden.

De niet-beroepsbevolking telt naar verhouding veel ouderen: 41 procent is tussen de 65 en de 75 jaar, terwijl 29 procent 45 tot 65 jaar is. Ter vergelijking: van de totale bevolking van 15 tot 75 jaar is 37 procent 45 tot 65 jaar en 14 procent tussen de 65 en 75 jaar oud. Verder is van de niet-beroepsbevolking 59 procent een vrouw.

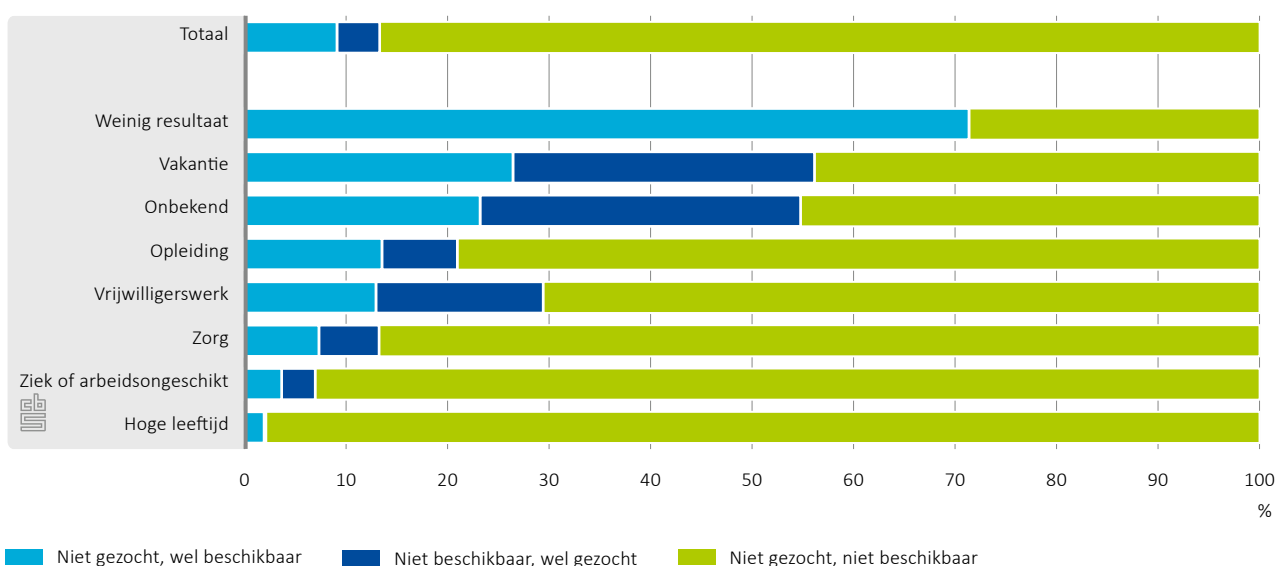
3.1 Niet-beroepsbevolking naar leeftijd en reden om niet deel te nemen op de arbeidsmarkt, 2015

4. Binding met de arbeidsmarkt

Mensen die vanwege een hoge leeftijd of ziekte geen deel uitmaken van de beroepsbevolking, hebben de minste binding met de arbeidsmarkt. Van hen heeft meer dan 90 procent niet gezocht naar werk en is ook niet beschikbaar hiervoor. Ook onder degenen met zorg voor kinderen of andere familieleden is dat aandeel met 87 procent betrekkelijk hoog. Mensen die vanwege een opleiding niet deelnemen aan de arbeidsmarkt hebben in bijna acht op de tien gevallen niet gezocht naar een baan en kunnen ook niet direct beginnen.

4.1 Binding met de arbeidsmarkt naar reden om niet deel te nemen, 2015

Van de overige twee op de tien heeft de meerderheid weliswaar niet gezocht naar werk, maar is hiervoor wel beschikbaar.

Bij de mensen die vanwege vrijwilligerswerk, vakantie of een andere reden niet actief zijn op de arbeidsmarkt, komt het relatief vaak voor dat ze niet beschikbaar zijn, maar wel gezocht hebben. Daarnaast is er nog een groep die niet deelneemt aan de arbeidsmarkt omdat ze te weinig resultaat verwachten van een zoektocht naar werk, de zogenoemde ontmoedigden. Van hen geven ruim zeven op de tien aan wel beschikbaar te zijn voor werk. De categorie 'niet beschikbaar, wel gezocht' komt bij deze groep niet voor.

5. Doorstroom naar arbeidsmarkt

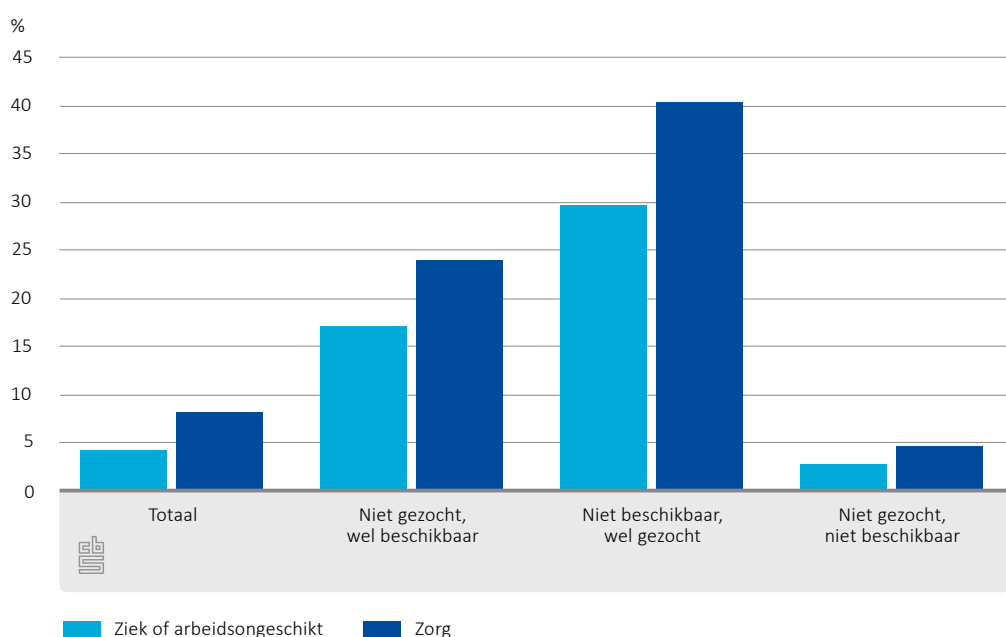
Ziekte of arbeidsongeschiktheid

Ziekte of arbeidsongeschiktheid is een veel genoemde reden om niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Van de zieken en arbeidsongeschikten zoekt 93 procent niet naar werk en kan niet op korte termijn starten. Toch blijkt van hen in 2015 gemiddeld 3 procent een kwartaal later wel actief op de arbeidsmarkt te zijn, als werkloze of als werkende. Van degenen die eerder aangaven wel op korte termijn te kunnen starten met werk is dat aandeel met 17 procent aanmerkelijk hoger. Wanneer ze alleen gezocht hadden, maar niet beschikbaar waren voor werk is het aandeel dat doorstroomt zelfs 30 procent.

Zorg voor kinderen of andere familieleden

Bij de groep die in 2015 niet participeert op de arbeidsmarkt vanwege de zorg voor kinderen of andere familieleden zijn deze doorstroompercentages iets hoger dan bij de zieken en arbeidsongeschikten. Van degenen die niet gezocht hadden naar werk en hiermee niet direct

5.1 Aandeel van niet-beroepsbevolking vanwege ziek/arbeitsongeschikt of zorg in 2015, dat een kwartaal later wel actief is op de arbeidsmarkt

konden starten, maakte 5 procent een kwartaal later deel uit van de beroepsbevolking. Evenals bij ziekte of arbeidsongeschiktheid stroomden ook bij zorg de mensen die wel zochten, maar niet beschikbaar waren het vaakst door naar de arbeidsmarkt, gemiddeld 40 procent.

Weinig resultaat verwacht

Ook bij de andere redenen geldt dat de mensen met de minste binding met de arbeidsmarkt de laagste doorstroom kennen. Onder de ontmoedigden zijn de verschillen naar binding het kleinst. Zo bedraagt bij mensen die niet zochten en niet beschikbaar waren, omdat ze weinig resultaat verwachtten, de doorstroom 14 procent. Van degenen die eerder aangegeven hadden wel op korte termijn te kunnen starten, is 22 procent een kwartaal later actief op de arbeidsmarkt. De totale doorstroom is bij de ontmoedigden met 19 procent hoger dan bij de zieken (4 procent) en zorgenden (8 procent).

Ondanks dat ontmoedigden volgens de geldende criteria niet als werkloos geteld worden, omschrijven zij zichzelf wel relatief vaak als werkloos. Van de ontmoedigden die doorstroomden naar de arbeidsmarkt, noemde een op de drie zichzelf werkloos. Bij de zieken of arbeidsongeschikten was dat 25 procent en bij de zorgenden 14 procent.

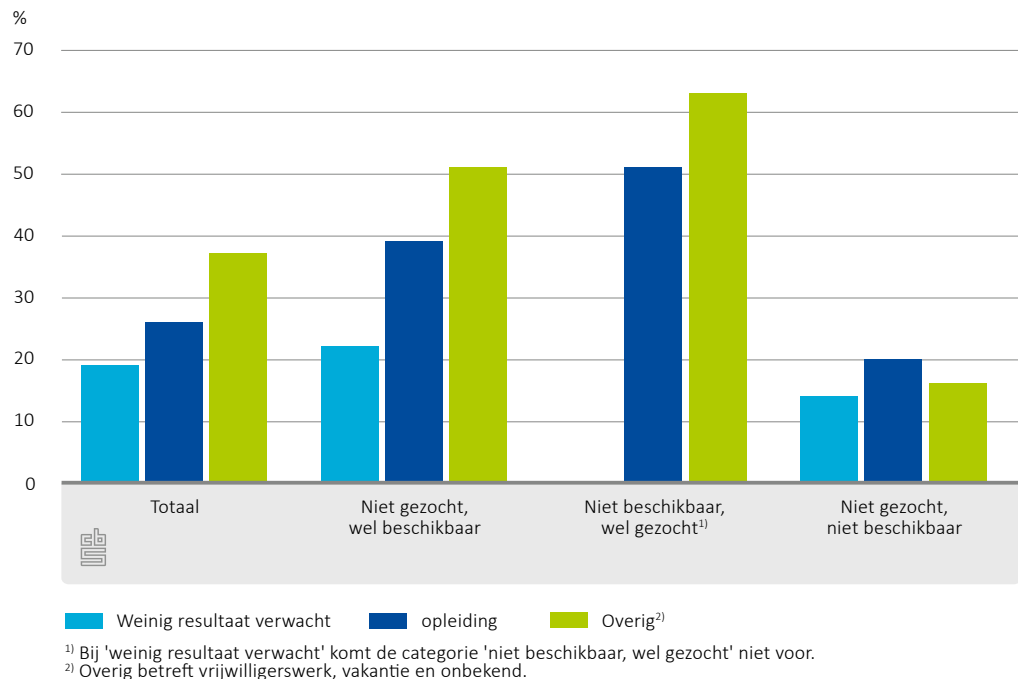
Opleiding

Onder mensen die vanwege een opleiding niet deelnemen aan de arbeidsmarkt, is de doorstroom met 26 procent betrekkelijk hoog. Van degenen die wel gezocht hadden naar werk, maar hiervoor niet beschikbaar waren, is ruim de helft een kwartaal later doorgestroomd. Bij hen die wel meteen konden starten, maar niet gezocht hadden, is dit aandeel 39 procent. Na de doorstroom naar de arbeidsmarkt omschrijven ruim acht op de tien zichzelf nog steeds als scholier of student. Wanneer ze werken, is dat voornamelijk in deeltijd. Bij ruim acht op de tien betreft het een baan van minder dan twaalf uur. Werklozen geven bovendien aan vooral op zoek te zijn naar een bijbaan.

Overige redenen

De doorstroom is het hoogst onder mensen in de niet-beroepsbevolking die andere redenen noemen om niet te participeren dan de eerder genoemde, bijvoorbeeld vakantie, vrijwilligerswerk of wat voor reden dan ook waarom (tijdelijk) geen behoefte is aan werk. Zo is van degenen die wel gezocht hadden, maar niet beschikbaar waren, 63 procent een kwartaal later actief op de arbeidsmarkt. Opvallend is dat mensen die vanwege overige redenen niet participeren zichzelf naar verhouding toch vaak als werkloos beschouwen (wat ze volgens de geldende criteria op dat moment niet zijn). Dat gold voor ruim zeven op de tien voor mensen die alleen gezocht hadden naar werk en voor bijna acht op de tien van degenen die alleen beschikbaar waren. Van de personen die zowel niet zochten als niet direct kon beginnen met werken, gaf bijna de helft aan zichzelf toch als werkloos te zien. Bij deze groep is de doorstroom met 16 procent relatief klein.

5.2 Aandeel van niet-beroepsbevolking vanwege weinig resultaat, opleiding of overige reden in 2015, dat een kwartaal later wel actief is op de arbeidsmarkt

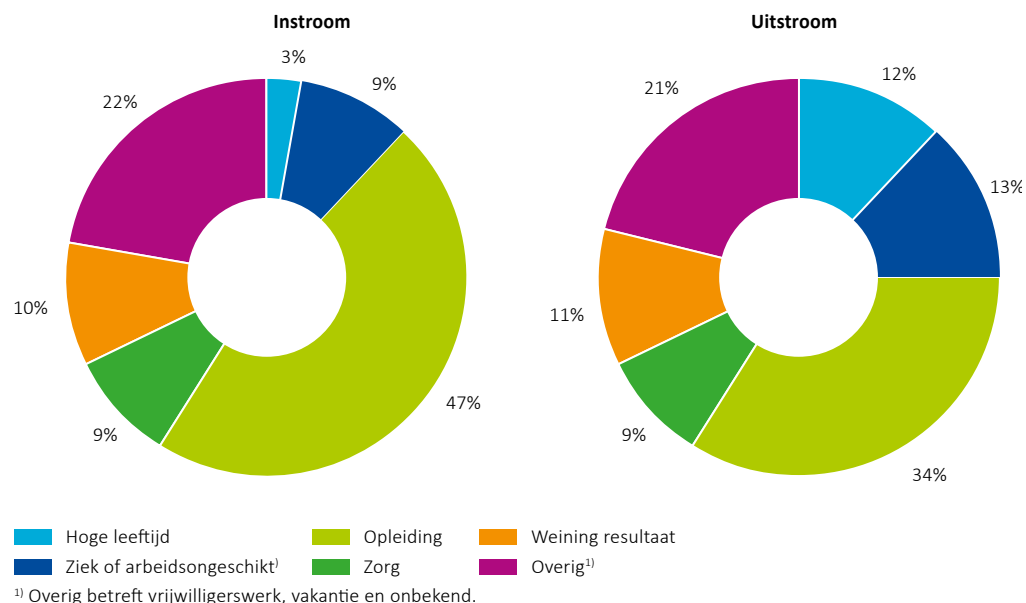

6. Toestroom op de arbeidsmarkt naar reden om eerder niet deel te nemen

Dat de arbeidsparticipatie nauwelijks verandert, betekent dat de toetredingen en uittredingen op de arbeidsmarkt elkaar in evenwicht houden. In 2015 stroomden elk kwartaal gemiddeld rond de 360 duizend mensen vanuit de niet-beroepsbevolking in de beroepsbevolking en andersom. De instroom op de arbeidsmarkt bestond voor het grootste deel, 47 procent, uit mensen die eerder niet participeerden vanwege een opleiding. Gemiddeld ging het bij deze groep om bijna 100 duizend mensen per kwartaal die aan het werk gingen en nog eens ruim 70 duizend mensen die als werklozen de arbeidsmarkt opkwamen. Er zijn elk kwartaal gemiddeld meer jongeren die een opleiding volg(d)en en tot de arbeidsmarkt toetreden dan jongeren die de arbeidsmarkt verlaten vanwege een studie.

De grootste twee groepen in de niet-beroepsbevolking – reden: ouderdom en ziekte of arbeidsongeschiktheid – dragen relatief weinig bij aan de totale toestroom naar de arbeidsmarkt: respectievelijk 3 en 9 procent. Samen vormen ze wel telkens gemiddeld een kwart van de uitstroom vanuit de beroepsbevolking. De ontmoedigden en de mensen die vanwege overige redenen (onder meer vrijwilligerswerk en vakantie) niet participeren, vormen betrekkelijk kleine groepen in de niet-beroepsbevolking. Hun aandeel in de totale doorstroom is met 10 en 22 procent naar verhouding groot.

6.1 Stromen in en uit de arbeidsmarkt per kwartaal in 2015 naar (eerdere) reden om niet actief te zijn

7. Samenvatting

Mensen die niet tot de beroepsbevolking worden gerekend, hebben verschillende redenen om niet actief te zijn op de arbeidsmarkt.

Onder degenen die niet deelnemen vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid is de doorstroom naar de arbeidsmarkt relatief klein, vooral als men niet zoekt naar werk en hiervoor niet beschikbaar is. Wanneer men wel aan één van deze criteria voldoet, is het aandeel dat doorstroomt al een stuk groter. Het vaakst stromen degenen door die alleen zoeken naar werk. Dit patroon is ook duidelijk te zien bij de andere redenen (uitgezonderd de ontmoedigden bij wie de categorie 'wel gezocht, niet beschikbaar' niet voorkomt).

Mensen die een opleiding volgen, zorgen in absolute aantallen met afstand voor de grootste toestroom op de arbeidsmarkt. Zij vormen een betrekkelijk grote groep binnen de niet-beroepsbevolking en zijn ook relatief vaak een kwartaal later wel actief op de arbeidsmarkt. Het gaat dan echter veelal om kleine baantjes naast de studie.

Mensen die de zorg voor kinderen of andere familieleden opgeven als reden om niet te participeren, zijn in ongeveer gelijke mate vertegenwoordigd in de niet-beroepsbevolking als in de uitstroom naar de arbeidsmarkt. Dit zijn voornamelijk vrouwen.

Degenen die behoren tot de kleine groep met een andere reden dan opleiding, zorg, ontmoediging, ziekte of hoge leeftijd om niet te participeren, stromen naar verhouding het meest door naar de beroepsbevolking. Deze mensen zien zichzelf vaak wel als werkloos, maar

zijn dan tijdelijk niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt of zoeken niet. Een kwartaal later zijn vier op de tien van hen wel beschikbaar en op zoek naar werk (en dus werkloos) of hebben al werk gevonden.

Ook de zogenoemde ontmoedigden maken met bijna twee op de tien naar verhouding dikwijls de overgang naar de arbeidsmarkt. Het betreft een klein deel van de niet-beroepsbevolking van mensen die aangeven niet te zoeken naar werk, omdat ze weinig resultaat verwachten.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2015–2016	2015 tot en met 2016
2015/2016	Het gemiddelde over de jaren 2015 tot en met 2016
2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2015 en eindigend in 2016
2013/'14–2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2013/'14 tot en met 2015/'16

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2016.
Vereenvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.